

СОЦІАЛЬНИЙ ПЕДАГОГ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті обґрунтовано значущість діяльності соціального педагога у дошкільному закладі освіти. Стаття містить аналіз нормативно-правового регулювання соціально-педагогічної діяльності у дошкільному закладі освіти. Визначено важливі напрямки діяльності фахівця та його вплив на учасників навчально-виховного процесу.

Ключові слова: соціальний педагог, дошкільний навчальний заклад, напрями діяльності, діти-дошкільники, розвиток, соціалізація.

Постановка наукової проблеми та її значення.Наша увага до вивчення соціально-педагогічної діяльності у дошкільному навчальному закладі зумовлена необхідністю реалізації модернізаційного підходу до змісту дошкільної освіти. Акцент на соціалізацію, практичну спрямованість освітньої діяльності на всіх її етапах дедалі гостріше порушують питання залучення не лише вчителів, а й інших фахівців, зокрема соціальних педагогів, до навчально-виховного процесу у дошкільних навчальних закладах для формування активної життєвої позиції у дітей, готовності "включитись" у процеси життєдіяльності.

Роль соціального педагога у закладі освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства дедалі зростає. Вступаючи до дошкільного закладу, дитина стикається з проблемами адаптаційного характеру (прийняття нового режиму, нових традицій, які діють у дошкільному закладі), емоційно-соціального розвитку (формування почуття самоповаги, співробітництва, емпатії), перебігу процесу соціалізації. Відтак, перед соціальним педагогом постає завдання формувати у дітей уміння встановлювати контакти з людьми, діяти в різноманітних комунікативних ситуаціях, реалізовувати діалогічне спілкування, способи поведінки, що дозволяють дитині самореалізуватись, накопичувати позитивний соціальний досвід, знаходити різні способи вирішення проблем, застосовуючи різноманітні педагогічні прийоми та форми роботи.

Наразі відчувається гострий дефіцит у соціально-педагогічному забезпеченні закладів дошкільної освіти. Відсутність у дошкільному закладі даної посади порушує, на наш погляд, систему соціально-педагогічного супроводу дитини у процесі її розвитку. На нашу думку, значна роль в умовах дошкільного навчального закладу має бути відведена соціальному педагогу, максимально корисно використані його здібності застосовувати свої професійні знання у роботі з дітьми, їхніми батьками, соціально-незахищеними категоріями зокрема (діти-інваліди, обдаровані тощо), сприяти попередженню різних проявів насильства над дітьми, надавати своєчасну допомогу, організовувати різні заходи виховного спрямування, підвищувати педагогічну культуру батьків тощо. Сьогодні вимагає розробки змісту роботи соціального педагога у дошкільному закладі освіти, його конкретизації.

Аналіз досліджень з цієї проблеми.Зміст діяльності соціального педагога у дошкільному навчальному закладі не став предметом спеціального вивчення у педагогічній літературі. Натомість, у працях вітчизняних учених знайшли своє відображення окремі аспекти соціально-педагогічної діяльності у дошкільному закладі. Так, О. Денисюк розглянула особливості діяльності соціального педагога у дошкільному закладі. С. Болтвінець, Т. Алексеєнко, О. Кононко та ін. зосередили свою увагу на соціально-педагогічному патронаті і його значенні для дошкільних закладів з метою запобігання негативних проявів насильства у сім'ї; дослідники вивчають соціально-педагогічні аспекти виховання дітей-дошкільників. І. Печенко вивчає окремі аспекти соціально-педагогічної діяльності з дітьми як умови соціалізації особистості даного вікового періоду.

Мета статті – проаналізувати стан діяльності соціального педагога у дошкільному навчальному закладі. Відповідно до мети нами окреслено наступні **завдання**: 1) проаналізувати нормативно-законодавчу базу діяльності соціального педагога дошкільного навчального закладу; 2) обґрунтувати роль соціального педагога дошкільного навчального закладу у роботі з учасниками навчально-виховного процесу.

Виклад основного матеріалу.Роль соціального педагога у дошкільних навчальних закладах, в яких працює такий фахівець, стає незамінною для дітей, які відчули погіршення духовного, матеріального, соціального благополуччя сім'ї, фізичного та психічного здоров'я тощо. Аналізуючи процес становлення інституту соціальних педагогів у закладах дошкільної освіти, слід наголосити на недосконалість нормативно-правової та методичної бази, яка регламентує діяльність соціального педагога у дошкільному закладі освіти.

Офіційно наявність соціального педагога у дошкільному навчальному закладі визначено Законом України "Про дошкільну освіту". Так, у ст. 27 зазначається, що "учасниками навчально-виховного процесу у сфері дошкільної освіти є директори (завідуючі), заступники директора (завідуючого) з навчально-виховної роботи, вихователі-методисти, вихователі, старші вихователі, вчителі (усіх спеціальностей), вчителі-логопеди, психологи, соціальні педагоги..." [5]. У цьому ж документі серед повноважень дошкільного

навчального закладу визначено здійснення соціально-педагогічного патронату, забезпечення взаємодії з сім'єю, поширення серед батьків психолого-педагогічних знань про дітей дошкільного віку [5].

Посада "соціального педагога" в Україні була введена у 1993 році, проте до Державного класифікатора професій вона увійшла лише у 2000 році [2].

Підтверджено введення посади соціального педагога у штат дошкільного навчального закладу Положенням про психологічну службу системи освіти України від 03.05.99 р. № 127 [3, с. 39]. Згідно з листом МОН від 18 лютого 2011 року "Про застосування Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів", введення до штатних розписів дошкільних навчальних закладів всіх типів посади соціального педагога здійснюється з 01.09.2011 р. [7].

У наказі Міністерства освіти і науки України від 4 листопада 2010 р. № 1055 "Про затвердження Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів" передбачається посада соціального педагога дошкільного навчального закладу "за рахунок коштів загального фонду відповідного бюджету (для державних і комунальних дошкільних закладів)" [9]. Проте, у Постанові Кабінету Міністрів України "Про економію державних коштів" від 22 жовтня 2008 р. № 943 наголошується про недопускання збільшення чисельності працівників підпорядкованих органів та установ [10], тобто процес введення даної посади з об'єктивних причин призупинився. Проте, це аж ніяк не означає цілковитої відмови від запровадження соціального педагога дошкільного навчального закладу – необхідно скористатися паузою, що утворилася, для уточнення завдання та коригування змісту його діяльності.

Здійснений аналіз змісту положень Закону України "Про дошкільну освіту", Базового компонента дошкільної освіти в Україні, Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" дозволив нам виявити у роботі вихователів закладів дошкільної освіти змістове наповнення питаннями, що стосуються соціально-педагогічної діяльності та вимагають від фахівців високого рівня соціально-педагогічної компетентності. Важко не погодитися із думкою І. Дичківської, яка вказує на низький рівень соціально-педагогічної компетентності вихователів та пов'язує цю причину із "нерозумінням багатьма вихователями сутності процесів соціалізації" [4, с. 10]. За таких умов, організація професійної соціально-педагогічної роботи у дошкільному закладі стає дедалі нагальною.

Законом України "Про освіту" визначено, що у системі освіти саме соціальні педагоги здійснюють педагогічний патронаж, який сприяє взаємодії навчальних закладів сім'ї і суспільства у вихованні дітей, їх адаптації до умов соціального середовища, забезпечує консультативну допомогу батькам, особам, які їх замінюють [6]. У дошкільному закладі освіти соціальний педагог має сприяти співпраці педагогів, батьків дітей та спеціалістів інших галузей (медичної, правової, соціальної).

У зв'язку з тимчасовою відсутністю даної посади у дошкільному навчальному закладі вирішення соціально-педагогічних проблем, зокрема робота з асоціальними сім'ями, формування основ соціальної адаптації та життєвої компетентності дитини [5], а також соціалізація дошкільнят покладаються на вихователя або ж психолога даного закладу. Зазначимо, що в обов'язки цих спеціалістів така діяльність не входить. Для соціального благополуччя кожної дитини необхідно, щоб кожний учасник навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу вибудовував структуру своєї роботи у взаємодії один з одним і у межах своєї професійної компетентності.

Важливими напрямками діяльності соціального педагога є робота з дітьми, вихователями, сім'ями, психологом, а також адміністрацією закладу.

Сутність соціально-педагогічної роботи з дітьми дошкільного віку полягає у попередженні або подоланні відхилень у поведінці; наданні дітям комплексної допомоги у вирішенні проблем виховання, їхнього соціального, культурного розвитку, компенсації проблем соціалізації. Робота з дітьми середньої та старшої групи за своїм змістом є розвиваючою.

Головне завдання у роботі з педагогами-вихователями закладу – збагачення знаннями з питань соціальної педагогіки, соціального захисту, надання допомоги дитині у процесі адаптації, актуальних проблем розвитку і виховання дітей. Для цього фахівцям необхідно організувати для вихователів педагогічні години, тренінги, ділові ігри, постійно проводити індивідуальні та групові консультації з питань, які виникають у процесі виховної діяльності.

Робота з сім'ями вимагає від соціального педагога формування знань у батьків з питання захисту прав дитини, соціальної допомоги сім'ям різних соціальних категорій, особливостей сімейного виховання тощо. Соціальний педагог спрямовує свої зусилля на формування психолого-педагогічної культури батьків, покращення емоційного клімату у сім'ї. Важливе значення у роботі з сім'єю має соціально-педагогічний патронаж, результативність якого залежить від компетентності соціального педагога, його вміння включати батьків і дітей у процес аналізу і пошуку, тим самим сприяти їх самовдосконаленню як в особистісному плані, так і в плані міжособистісних стосунків [1, с. 170].

У роботі з адміністрацією закладу повинні вирішуватись питання встановлення сприятливого мікроклімату у колективі.

Разом з психологом закладу соціальний педагог висвітлює психологічні аспекти у процесі навчання і виховання дошкільників для вихователів закладу та батьків учнів. Фахівці сприяють оптимізації процесів соціалізації дітей, забезпечують захист їхнього психічного і соціального благополуччя.

Зміст соціально-педагогічної роботи з дітьми, вихователями, адміністрацією закладу, батьками дітей здійснюється в контексті реалізації фахівцем основних функцій: діагностичної, прогностичної, консультативної, соціально-перетворювальної, профілактичної, захисної, організаційної [8].

Висновки. Соціальний педагог у дошкільному закладі освіти здійснює комплекс заходів, спрямованих на здійснення соціально-педагогічної допомоги, соціального виховання, освіти і розвитку кожної дитини. Конкретизація його діяльності впливає з його основних функцій, реалізація яких вимагає від фахівця уміння будувати свою професійну діяльність на основі конструктивної взаємодії як з колективом закладу, різними типами сімей, так і спеціалістами інших галузей (медичної, соціальної, правової). Слід зазначити, що вирішення означеної проблеми здійснення соціально-педагогічної діяльності у дошкільному закладі освіти гіпотетично стає можливим за рахунок удосконалення нормативно-правової документації, яка регламентує діяльність дошкільного соціального педагога, створення відповідного методичного забезпечення, здійснення наукових досліджень змісту різних напрямків діяльності соціального педагога у даному закладі освіти, збалансування соціально-рольових функцій кожного спеціаліста. Діяльність соціального педагога у дошкільному закладі освіти є визначальною у процесі соціального становлення дитини-дошкільника.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці моделі системи роботи соціального педагога дошкільного навчального закладу.

Використані джерела

1. Алексєенко Т.Ф. Концепція соціально-педагогічного патронату сім'ї з дітьми дошкільного віку // Психолого-педагогічна реабілітація дітей, вилучених із сільськогосподарської праці / [За ред. О.П. Петрашук та І.І. Цушка]. – К.: Ніка-Центр, 2003. – 228 с.
2. Безпалько О.В. Проблеми становлення інституту соціальних педагогів у загальноосвітньому навчальному закладі України / О.В. Безпалько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua/>.
3. Белова О. Нормативна документація соціального педагога / О. Белова, Л. Письмак. – К.: Шк.світ, 2008. – 120 с.
4. Дичківська І. Соціально-педагогічна компетентність: інноваційні підходи // Дошкільне виховання. – 2009. – № 7. – С. 10–14.
5. Закон України "Про дошкільну освіту" // Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України / [Упоряд. Панок В.Г., Цушко І.І., Обухівська А.Г.]. – К.: Ніка-Центр, 2005. – С. 24–33.
6. Закон України "Про освіту" // Виховна робота в закладах освіти України. – Випуск II. Збірник нормативних документів та методичних рекомендацій. – К.: ІЗМН, 1998. – С. 43–75.
7. Лист МОН України № 1/9-114 від 18.02.2011 р. "Про застосування Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/14600/>.
8. Моїсеєнко К. Планування професійної діяльності соціального педагога ДНЗ // Соціальний педагог. – 2010. – №1 (січень). – С. 6–8.
9. Наказ Міністерства освіти і науки України від 4 листопада 2010 р. № 1055 "Про затвердження Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1157-10>.
10. Постанова Кабінету Міністрів України "Про економію державних коштів" від 22 жовтня 2008 р. № 943 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/943-2008-n>.

Ostrianko T.S.

SOCIAL PEDAGOGUE OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION: REALITY AND PERSPECTIVES

In the article the value of social pedagogue's of preschool educational institution activity is justified. The article contains the analysis of the normatively-legal adjusting of social and pedagogical activity in preschool educational institution. The key areas of specialist's activity in preschool educational institution and his influence on the participants of educational-educator process are identified.

Key words: social pedagogue, preschool educational institution, areas of activity, preschool children, development, socialization.

Стаття надійшла до редакції 04.09.2013 р.

